

Мавзу: ХФХга тегишли хукукий
ва меъёрий хужжатлар

■ Режа:

1. Меҳнат муҳофазасига оид қонун ва қоидалар тизими хақида асосий маълумотлар.
2. Меҳнат муҳофазасига оид қонун ва қоидаларни бузганлик учун жавобгарликлар.
3. Меҳнат муҳофазасига оид қонун ва қоидаларга риоя қилишни назорат қилиш.
4. Меҳнат муҳофазасини бошқариш тизими.
5. Меҳнат муҳофазасига оид тадбирларни режалаштириш ва маблағ билан таъминлаш.
6. Ишловчиларни меҳнат хавфсизлигига ўқитиш.

1. Мехнат муҳофазасига оид қонун ва қоидалар тизими ҳақида асосий маълумотлар

- 1948 йил 10 декабрда БМТ "Инсон ҳуқуқлари умумий декларацияси"ни қабул қилди. Декларациянинг **3-моддасида** шундай дейилган "Ҳар бир инсон яшаш ҳуқуқига эга..."; **23-моддасида** эса шундай дейилган "- ҳар бир инсон меҳнат қилиш, эркин касб танлаш, адолатли ва қулай шароитлар ... ҳуқуқига эга".
- Мехнат муҳофазасининг ҳуқуқий асослари иерархик тузилишга эга, яъни юқори қисм талаблари пастки қисмлар томонидан ҳисобга олиниши керак.

- Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг **37-моддасида** шундай дейилган: "Хар бир шахс меҳнат қилиш, эркин касб танлаш, адолатли меҳнат шароитларида ишлаш ва қонунда қурсатилган тартибда ишсизликдан ҳимояланиш ҳуқуқига эгадир". Бу модда "Инсон ҳуқуқлари умумий декларациясининг 23-моддаси билан ҳамохангдир.

- Ўзбекистон Республикасида ишловчиларнинг ҳаёти ва соғлиғини муҳофаза қилиш куйидаги манбаларда кузда тутилган:
 - 1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси(8 декабрь 1992 йил);
 - 2.Ўзбекистон Республикасининг "Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонуни»(6 май 1993 йил);
 - 3. Ўзбекистон Республикасининг "Меҳнат кодекси«(1 апрель 1996 йил);
 - 4. Техника хавфсизлигига оид меъёрий ҳужжатлар.

- **Мехнатни муҳофаза килиш буйича конунларни ривожлантириш учун давлат кумиталари, вазирликлар ва муассасалар хар хил меъёрий хужжатларни марказий касаба уюшмалари билан келишилган холда ишлаб чиқишади ва амалга тадбик килишади. Кулланиш соҳасига караб мехнат муҳофазаси меъёр ва қоидалари умумийларга ва тармоқийларга бўлинади. Умумий меъёр ва қоидалар халқ хужалигининг ҳамма тармоқлари учун бир хил бўлган энг зарур Мехнат муҳофазаси талабларини белгилайди, масалан: СНиПлар, СНлар; ПЭУ; НРБ-76/87 ва х.к.**

2. Мехнат муҳофазасига оид қонун

- **1. Интизомий** - айбдорларга огоҳлантириш, ҳайфсан бериш, ойлиги кам ишга ёки лавозимга 3 ой муддатга ўтказиш, ишдан бўшатиш.
- **2. Маъмурий** - асосан мансабдор шахсларга нисбатан қўлланилади (огоҳлантириш, танбеҳ бериш, жарима солиш).
- **3. Жиноий жавобгарлик** - (бахтсиз ҳодиса юз берганда ёки юз бериши мумкин бўлганда) - мажбурий хизмат ёки 5 йилгача озодликдан маҳрум этиш.
- **4. Моддий жавобгарлик** - корхонага моддий зарар етказилганда, шароитга қараб ўртача ойликнинг:
 - ишчилар учун - $1/3$, $2/3$ ҳажмида;
 - раҳбарлар учун – битта ўртача , иккита ўртача ва учта ўртача ойлик ҳажмида олиниши мумкин.

- Моддий жавобгарлик юқоридаги 3 та жавобгарликка боғлиқ бўлмаган ҳолда юзага келади.
- Ишчилар зарарни тўла қоплайди:
 - - ўз иш вазифасини бажармаётганда юз берса;
 - - қасддан зарар етказилса;
 - - маст ҳолда булса.
 -

3. Мехнат муҳофазасига оид конун ва қоидаларга риоя қилиш назорати

- Мехнат муҳофазаси конун ва қоидаларига риоя қилиш давлат, муассаса ва жамоат органлари томонидан назорат қилинади. Олий назорат **Республика Бош прокурори** томонидан, жойларда эса унинг қул остидаги **бошқа прокурорлар** томонидан олиб борилади.

- Махсус давлат назоратини куйидаги инспекция ва органлар соҳасига боғлиқ ҳолда олиб борилади:
 - 1. Саноатконтехназорат;
 - 2. Давтехназорат (Гостехнадзор);
 - 3. Ўзстандарт (Ўзстандарт);
 - 4. Давёнғинназорат (Госпожнадзор);
 - 5. Давсанназорат (Госсаннадзор);
 - 6. Давэнерназорат (Госэнергонадзор);
 - 7. ДАН;
 - 8. Давсувхўжаликназорат.

- **Жамоат назорати** марказий касаба уюшмалари инспекциялари томонидан олиб борилади:
 - 1. Меҳнат техник инспекция.
 - 2. Меҳнат ҳуқуқий инспекция.
 - 3. Меҳнат муҳофазаси комиссияси.
 - 4. Меҳнат муҳофазаси жамоат инспектори.
 - 5. Штатдан ташқари меҳнат техник инспектори.

- **Маъмурий - жамоат назорати, 3 босқичдан иборат бўлади:**
- 1-босқич - участка бошлиғи ва меҳнат муҳофазаси жамоат инспектори ҳар куни эрталаб иш бошланганда техника хавфсизлиги талабларининг бажарилишини назорат қилади, аниқланган камчиликлар махсус журналга қайд қилинади, камчиликни бартараф қилиш муддати ва жавобгар шахс белгиланади.
- 2-босқич - Цех бошлиғи, меҳнат муҳофазаси инженери, катта жамоат инспектори ва техник хизмати ходимидан иборат гуруҳ ҳар ҳафтада цехда назорат ишларини ўтказади.
- 3-босқич - Корхона бошлиғи ёки бош муҳандис ва 2-босқичдаги мутахассислардан иборат гуруҳ ҳар кварталда корхонада "Меҳнат муҳофазаси" кунини ўтказади.

4. Мехнат муҳофазасини бошқариш тизими.

- Мехнат муҳофазасини бошқариш корxonани бошқариш тизимининг бир қисмидир. Мехнат муҳофазасини бошқаришни корxonа бошлиги (бош инженер) ва булим бошликлари олиб боради.
- **Мехнат муҳофазасини бошқариш** - бу мехнат жараёни вақтида ишловчиларнинг хавфсизлигини таъминлаш, иш қобилиятини ва соғлигини сақлаш буйича ташкилий, техник, санитар-гигиеник, даволаш - олдини олиш ва бошқа чора-тадбирларни тайёрлаш, қабул қилиш ва амалга оширишдир.

- **Мехнат муҳофазасини бошқариш тизимининг асосий вазифалари куйидагича:**
- 1. Ишловчиларни мехнат хавфсизлигига уқитиш ва мехнат муҳофазаси масалаларини ташвиқот қилиш.
- 2. Бино ва иншоот, ишлаб чиқариш жараёнлари ва асбоб-ускуналарининг хавфсизлигини таъминлаш.
- 3. Мехнат шароитининг санитар-гигиеник ҳолатини меъёрлаштириш.
- 4. Ишловчиларни шахсий ҳимоя воситалари билан таъминлаш.
- 5. Ишловчилар учун макбул иш ва мехнат шароитини яратиш.
- 6. Ишловчилар учун даволаш-олдини олиш тадбирларини режалаштириш ва амалга ошириш.
- 7. Алоҳида мутахассисликлар буйича касбий танлов утказиш.
- 8. Ишловчиларга санитар-маиший хизмат курсатиш ва хоказо.

Мехнат муҳофазаси инженери Мехнат муҳофазаси буйича ишларнинг асосий ташкилотчисидир. У корхона бошлигига буйсунади. Мехнат муҳофазаси талабларига амал қилишни назорат қилади. Юқори хавфли техникаларни текшириш, синаш, рўйхатга олиш ишларида, ҳамда янгилари ишга тушириш жараёнида иштироқ қилади. Ишчиларни меҳнат хавфсизлигига ўқитишда, билимини текширишда қатнашади. Меҳнат хавфсизлигига ажратилган маблағларнинг мақсадли сарфланишини кузатиб боради. У ишлаб чиқаришда юз берган бахтсиз ходисаларнинг хисобини олиб боради, уларни текширишда қатнашади, сабабларини аниқлайди ва улар қайта такрорланмаслиги учун таклифлар киритади.

5. Меҳнат муҳофазасига оид тадбирларни режалаштириш ва маблағ билан таъминлаш

- Меҳнат муҳофазасига оид тадбирлар режаси келишув асосида корхона рахбари ва касаба уюшма томонидан тасдикланади. ифодаланади.
- Режа куйидаги тадбирларни уз ичига олади:
 - 1) жарохатланишларнинг олдини олиш буйича;
 - 2) касалланишларнинг олдини олиш буйича;
 - 3) меҳнат шароитини умумий юксалтириш буйича;
 -

6..Ишчиларни меҳнат хавфсизлигига ўқитиш

- Ишлаб чиқаришда эса ишчилар куйидаги тартибда ўқитилади:
- а) техника хавфсизлиги бўйича йўриқномалардан ўтказиш:
 - 1. Кириш йўриқномаси;
 - 2. Бирламчи йўриқнома;
 - 3. Такрорий йўриқнома;
 - 4. Режадан ташқари йўриқнома.
 - 5. Жорий йўриқнома.
- б) Курс ўқитишлари. Хужаликларда ҳар йили 1 марта, январда олиб борилади.
- в) Малака ошириш факультетларида ўқиш.

■ Эътиборингиз
учун рахмат!